

ภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (ช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๕ – พ.ศ. ๒๕๖๕)

The Scenario of Citizenship Education Curriculum at
the Basic Education Level in the Next Decade (During 2012 – 2022)

นิรมล ตูจินดา*

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕) โดยการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๒๔ คน ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR และการศึกษาความคิดเห็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านพลเมืองศึกษา จำนวน ๓๖๓ คน จากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า ภาพร่างอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕) สรุปดังนี้ ในด้านปรัชญาของหลักสูตร เน้นการศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีคุณภาพ มุ่งกระบวนการสร้างความเป็นพลเมือง ด้านคุณลักษณะผู้เรียน ๑) เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีเสรีภาพ มีจิตสาธารณะ ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย มีทักษะความคิดอย่างมีวิจารณญาณ เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม ด้านรูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร เป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมมีส่วนร่วมกับชุมชนสังคม ให้มีภาวะผู้นำ จิตสาธารณะต่อการแก้ปัญหาสังคมให้มากขึ้น ด้านสาระการเรียนรู้ จัดสาระ

* นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

การเรียนรู้ให้เหมาะสมแต่ละระดับชั้น เข้าใจการเมืองท้องถิ่น สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นจัดการศึกษาเรียนรู้ รูปแบบโครงการ โครงการเพื่อสังคม ในระดับ ครอบครัว โรงเรียน สังคม ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จัดกิจกรรมเพื่อสังคมในรูปแบบการให้ และอาสา ช่วยเหลือสังคม จากห้องเรียนสู่สภาพแวดล้อม ด้านสื่อที่สนับสนุนการเรียนรู้ มุ่งใช้ข่าว เหตุการณ์ สถานการณ์จริงของสังคม ด้านการวัดและประเมินผล จากการมีส่วนร่วม การปฏิบัติในชีวิตจริง

คำสำคัญ: หลักสูตรพลเมืองศึกษา, ภาพอนาคต, การศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The aim of the research was to study the scenario of citizenship education curriculum at the basic education level in the next decade. The research drew on the opinions of 24 experts by EDFR research and on the ideas of 363 citizenship education personnel from all over Thailand.

The study findings were as follow. Regarding the scenario of citizenship education curriculum, the curriculum's philosophy was focused on education of quality. The good character of students were efficiency person to respect voice, freedom, communication, information and media literacy and public mind. The aim of the curriculum was to incorporate citizenship into democracy culture. The curriculum's structure model was 1) civic education into collaboration; 2) teamwork leadership and public mind. The learning areas for grades 1-12 were responsible citizenship at national level, and understanding local political and social change. The learning activities were provided in the form of project-based learning. The learners developing activities was public mind, in community. The teaching materials included news, case studies, and other learning sources. The evaluation was focused on assessment for collaboration and participation.

Keywords: citizenship education curriculum, scenario, basic education level

ความเป็นมาและ ความสำคัญของปัญหา

นโยบายพลเมืองศึกษาของชาติตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาลมีความสอดคล้องกัน คือ มุ่งพัฒนาให้เยาวชนเป็นพลเมืองดีมีความเป็นไทยและมีวิสัยทัศน์สากล สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติสุข นโยบายพลเมืองศึกษาของไทยได้รับการถ่ายทอดจากการศึกษาตามอัยยาศัยสู่การศึกษาในระบบพลเมืองศึกษา ในระยะหลังเน้นสาระความรู้ทางวิชาการมากกว่าการปลูกฝัง และหล่อหลอมความเป็นคนดี รวมทั้งมีนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้โรงเรียนปฏิบัติตามระบบการศึกษาแบบบูรณาการอย่างใดก็ตามสถานศึกษายังมีการปฏิบัติไม่สอดคล้องกับเจตนาของนโยบายพลเมืองศึกษาของประเทศ สถานศึกษายังเน้นการสอนสาระความรู้ของพลเมือง โดยการบรรยายเป็นหลัก เน้นหนักให้ความสำคัญที่การเป็นคนเก่ง และการฝึกปฏิบัติการการมีส่วนร่วม กับชุมชน และรับใช้สังคมยังมีน้อย (สมหวัง ปริยานุวัฒน์, ๒๕๕๓, ๒๑)

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีลักษณะที่ผู้คนเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น แบ่งเป็นฝักฝ่ายและไม่สนใจหรือละเลยปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนและประเทศชาติ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน ยังมีคนกว่าร้อยละ ๖๐ ของประเทศที่นิ่งเฉย ไม่แสดงท่าทีว่าจะเข้ามาช่วยกันแก้ไขปัญหาจนทำให้ปัญหาทางการเมืองยกระดับไปสู่การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นแนวคิดที่บั่นทอนความเจริญของประเทศชาติอย่างมาก ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยว่าไร้รากฐานและความเข้าใจในเรื่องความเป็นพลเมือง (สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓, ๓๑)

ในการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เตรียมการสู่หลักสูตรโรงเรียนมาตรฐานสากล จึงควรมีการสร้างภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาให้เหมาะสมทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ตลอดจนสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาที่ผ่านมา

ผู้วิจัยจึงได้สร้างภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๕) ซึ่งเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยมีคำถามการวิจัย คือ แนวโน้มอนาคตภาพหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๕) ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ศึกษาภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๕) ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น, ประถมศึกษาตอนปลาย, มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย
๒. ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๕) ประกอบด้วยเทคนิคการวิจัยแบบ EDR (Ethnographic Delphi Futures Research)

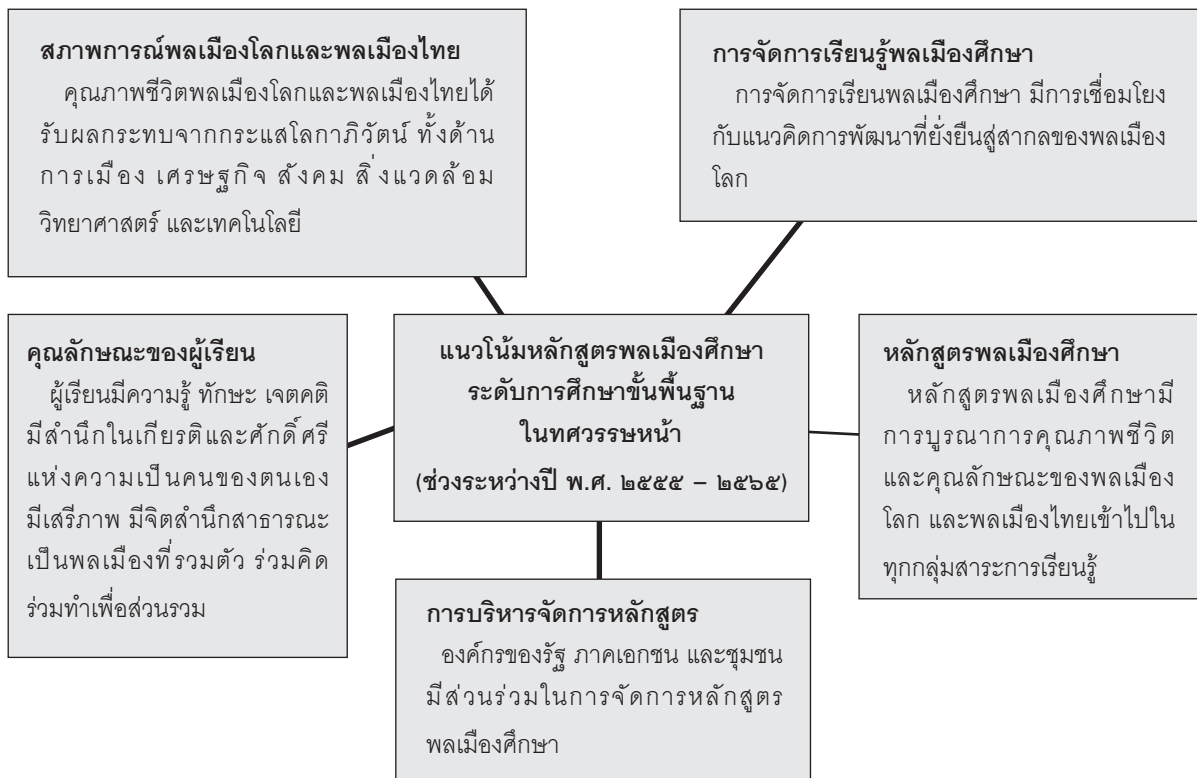
การศึกษาวิจัย

การศึกษาภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและนำเสนออนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕) แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ ได้แก่

ระยะที่ ๑ แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๑ : การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเป็นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในหัวข้อที่เกี่ยวกับแนวคิดและสถานการณ์พลเมืองในระดับโลกและประเทศไทย โดยใช้วิธีการวิจัยอนาคต แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ กำหนดเป็นกรอบสาระ

แผนภาพที่ ๑ ผลการสร้างวงล้ออนาคตแนวโน้มหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (ช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕)

พื้นฐาน สำหรับนำไปใช้เป็นแนวทางการสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในขั้นต่อไป

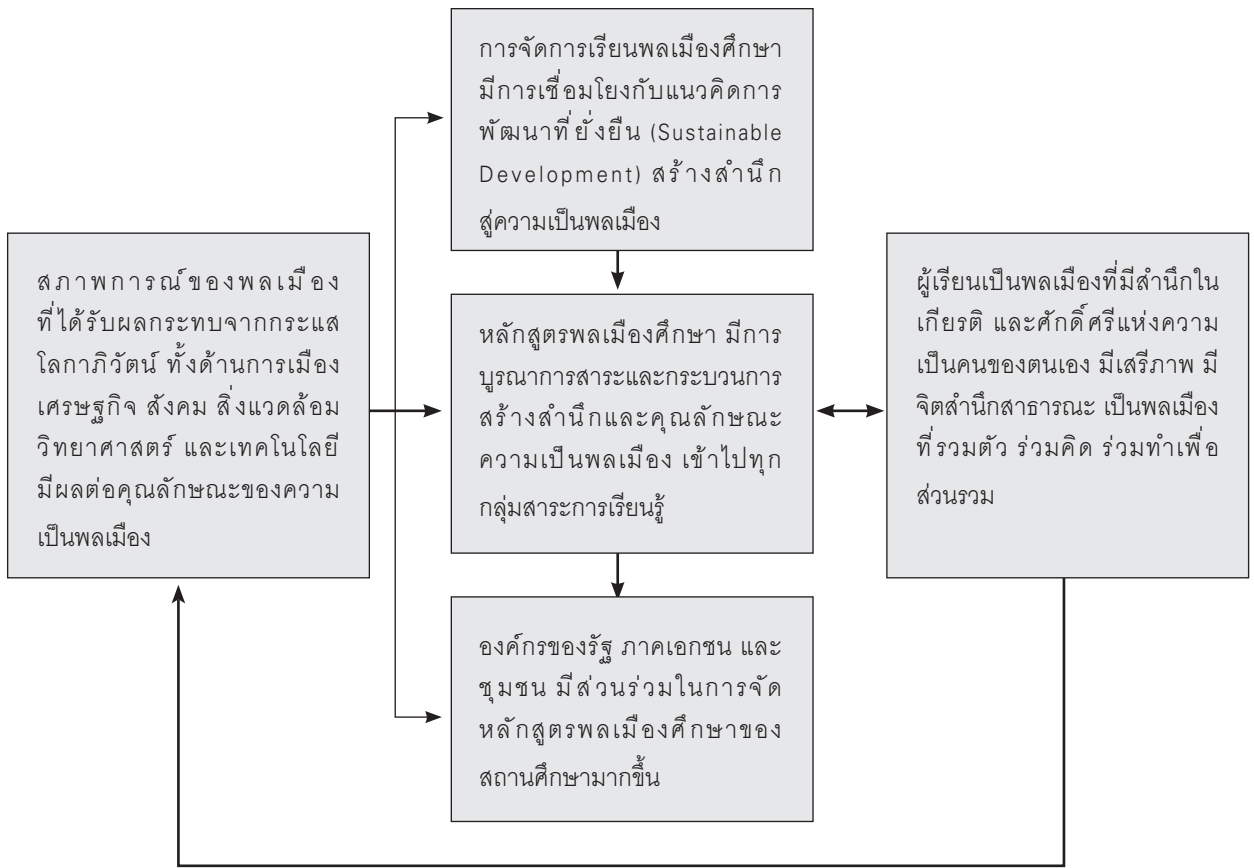
ขั้นตอนที่ ๒ : การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR โดยการสัมภาษณ์และสอบถามผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวโน้มหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า เพื่อนำข้อสรุปที่ได้ไปสร้างวงล้ออนาคต

ขั้นตอนที่ ๓ : การสร้างวงล้ออนาคต ผู้วิจัยสร้างกรอบแนวคิดวงล้ออนาคตโดยกำหนดให้แนวโน้มหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า เป็นแนวโน้มศูนย์กลางประกอบด้วยแนวโน้มเหตุการณ์สืบเนื่อง จำนวน ๕ ด้าน ดังแผนภาพที่ ๑

ขั้นตอนที่ ๔ : เป็นการนำแนวโน้มสภาพการณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๒๔ คน มีฉันทามติ (จากขั้นตอนที่ ๒) ให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านพลเมืองศึกษาทั่วทุกภาคของประเทศไทย จำนวน ๓๖๓ คน พิจารณาให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสที่เป็นไปได้ของ

แนวโน้มหลักสูตรพลเมืองศึกษา และผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างแนวโน้มสภาพการณ์สืบเนื่อง ตามกรอบแนวคิดผลการสร้างวงล้ออนาคต โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างแนวโน้มสภาพการณ์ตั้งแผนภาพที่ ๒

แผนภาพที่ ๒ ความสัมพันธ์เชิงระบบของผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างแนวโน้มเหตุการณ์สืบเนื่อง ปัจจัยตัวป้อน กระบวนการ ผลลัพธ์

ทั้งนี้ ได้ฉันทามติและโอกาสที่เป็นไปได้ของแนวโน้มหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕)

ระยะที่ ๒ ดำเนินการ ๓ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ : การสร้างภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕)

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาจากระยะที่ ๑ ได้แก่ ผลการวิเคราะห์แนวโน้มเหตุการณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญด้านพลเมืองศึกษาจำนวน ๒๔ คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sample) มีฉันทามติในขั้นตอน EDRR ผลการสร้างวงล้ออนาคต ผลการวิเคราะห์โอกาสที่เป็นไปได้ของแนวโน้มหลักสูตรพลเมืองศึกษา จากการศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรด้านพลเมืองทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย จำนวน ๓๖๓ คน โดยการสุ่ม

ตัวอย่างแบบกลุ่ม (cluster sampling) และผลการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแนวโน้มเหตุการณ์สืบเนื่อง มาสังเคราะห์ร่วมกัน สร้างเป็นร่างภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕)

ขั้นตอนที่ ๒ : การประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของร่างภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕)

ผู้วิจัยนำร่างภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕) ที่สร้างขึ้น มาให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน ๕ คน ประเมินความสอดคล้อง เหมาะสม ในด้านโครงสร้าง (Construct validity) และเนื้อหา (Content validity) เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้เป็นแนวทาง ในการปรับปรุงแก้ไขร่างภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษา ให้มีความชัดเจน เหมาะสม และเป็นไปได้ในอนาคต

ขั้นตอนที่ ๓ : การเขียนภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕)

ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาหลักสูตร จากขั้นตอนที่ ๒ มาใช้ปรับปรุงแก้ไขร่างภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาที่สร้างขึ้น จากนั้นเขียนเป็นภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕)

ผลการศึกษาวิจัย

ผลการสร้างอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕) (ฉบับร่าง) ผู้วิจัยได้ปรับปรุง แก้ไข ประเด็นตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเขียนเป็นภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕) ที่มีความชัดเจน เหมาะสม เป็นไปได้ในอนาคตนำเสนอตามลำดับดังนี้

๑. หลักการ

- ๑) เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องเชื่อมโยงสภาพชีวิตจริง จากความรู้สู่เจตคติ พัฒนาคุณภาพพอเพียงให้ เป็นไปตามมาตรฐานของความเป็นพลเมืองไทย พลโลก ก้าวสู่ความเป็นสากล
- ๒) เป็นหลักสูตรที่มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยการเรียนรู้จากการกระทำ ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ผู้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกคือ โรงเรียน พ่อแม่ และ สื่อมวลชน ในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมทุกระดับ
- ๓) เป็นหลักสูตรที่บูรณาการพัฒนาผู้เรียนสู่สังคม โดย Civic Education เป็นเครื่องมือ ผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางที่จะพัฒนาตนเอง
- ๔) เป็นหลักสูตรที่มุ่งทักษะ ความเข้าใจต่าง วัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ ให้แนวคิดทางการศึกษาในกระแสโลกาภิวัตน์ มีทักษะการเปลี่ยนแปลงที่ประยุกต์สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณีไทย

๒. ปรัชญาของหลักสูตร

- ๑) เป็นการศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีคุณภาพ มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา รู้หลักปฏิบัตินำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- ๒) เป็นการศึกษามุ่งพัฒนาทักษะด้านภาษาการสื่อสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลก

๓. คุณลักษณะผู้เรียน

- ๑) ผู้เรียนเป็นคนมีประสิทธิภาพ เข้าใจและปฏิบัติตามหลักสิทธิและหน้าที่ เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของสังคม มีจิตสำนึกสาธารณะร่วมกำหนดอนาคตชุมชนและสังคม
- ๒) เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย ความเป็นมิตร ชอบ กตัญญู ซื่อตรงเอื้อเฟื้อเพื่อนมนุษย์ มีจิตลักษณะความเป็นประชาธิปไตยลงลึกในชีวิต
- ๓) เป็นคนไทยที่มีคุณภาพ มั่นใจในหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปรับตัวเข้ากับยุคดิจิทัล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์
- ๔) มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจจากข้อมูลที่หลากหลาย
- ๕) มีทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ สู้อารเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลก สามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติแบบยั่งยืน

๔. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

- ๑) เป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ที่มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย มีจิตสาธารณะ เคารพ

ในศักดิ์ศรีและมีทักษะความคิดอย่างมีวิจารณญาณ เข้าใจความแตกต่างทางความคิดของมนุษย์

- ๒) เป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความเป็นพลเมือง โดยผ่านการหล่อหลอมทั้งในหลักสูตรการศึกษาและนอกหลักสูตรมีส่วนร่วมทั้งท้องถิ่น เน้นการปฏิบัติจริงด้วยทักษะความร่วมมือจากการสนับสนุนของเครือข่ายทุกภาคส่วนในสังคม
- ๓) เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อนตนเองและประเทศชาติ มีทักษะภาษา การสื่อสารสนเทศ รู้เท่าทันสื่อ มีทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ให้สามารถเป็นพลโลกได้ในทุกที่

๕. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร

- ๑) รูปแบบที่บูรณาการ การเรียนการสอนเข้ากับการจัดกิจกรรมที่มีความเป็นรูปธรรม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะชีวิตอย่างเต็มศักยภาพทุกด้าน
- ๒) รูปแบบที่มุ่งพัฒนาทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหา เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สู่หลักสูตรโรงเรียนมาตรฐานสากล
- ๓) รูปแบบจัดรายวิชากิจกรรม เพื่อสร้างจิตสำนึกในการแก้ปัญหาสังคมให้มากขึ้น พัฒนาความเป็นเลิศสู่ความเป็นสากล โดยกิจกรรมผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการสร้างสำนึกพลเมืองในการลงมือปฏิบัติ มีส่วนร่วมกับชุมชนสังคม
- ๔) สาระและมาตรฐานการเรียนรู้พลเมืองศึกษาได้พัฒนาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

๕.๑ สาระการเรียนรู้

- มุ่งการเรียนรู้จากสภาพจริง เน้นการปฏิบัติจริงในการแก้ปัญหาทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัวชุมชน ประเทศชาติ และระดับโลก
- ฝึกการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาโดยบูรณาการให้เชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนการสอนเข้ากับสถานการณ์สู่การใช้ในวิถีชีวิตของผู้เรียน สอดแทรกในทุกสาระวิชา
- มุ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพลเมืองในทักษะชีวิต ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการดำเนินชีวิต
- สร้างพลเมืองที่มีจิตสำนึกรับผิดชอบร่วมกับผู้อื่นอย่างสมานฉันท์กับเนื้อหาสาระของแต่ละวิชา
- รู้หน้าที่ที่ควรปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ชุมชน สังคมโดยใช้สิทธิเสรีภาพ โดยเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคมด้วยจิตสำนึกสาธารณะ
- รู้หน้าที่มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นพลเมืองดี ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ในความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองโลก
- ความเสมอภาคทางเพศ สิทธิสตรี สิทธิเด็ก

๕.๒ กิจกรรมการเรียนรู้

- กิจกรรมการคิดวิเคราะห์เชิงสถานการณ์ วิธีการจัดการปัญหาและทางออกที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน สังคม ประเทศโลก
- ใช้เทคโนโลยี การสื่อสารและข้อมูลข่าวสาร โดยสร้างสำนึกลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้

แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน

- ใช้การอ่านข่าว ดูข่าว วิเคราะห์ร่วมอภิปราย การเมืองท้องถิ่น การเมืองระดับประเทศ ปัญหาเศรษฐกิจการเมือง
- มีการเรียนการสอนจริยธรรม และใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ชุมชน สังคมเป็นสิ่งแวดล้อมต้นแบบควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
- กิจกรรมการเมืองเพื่อสังคมประชาธิปไตย โดยผู้เรียนบริหารจัดการความรู้ได้ด้วยตนเอง ส่งเสริมการสอนกระบวนการประชาธิปไตยที่ยึดโยงกับสังคม
- จัดกิจกรรมต่อเนื่อง สร้างจิตอาสา ค่านิยม การให้การเสียสละ สู่หน้าที่พลเมือง ในกิจกรรมโครงการให้รู้จักจริงปฏิบัติได้ นำไปใช้จริงจากสถานการณ์จริงสู่ห้องเรียน
- จัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย นำสภาพการณ์ สภาพจริงสู่ห้องเรียน นำนักเรียนสู่ชุมชนการเรียนรู้แบบปฏิบัติ ใช้การเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เรียนรู้แบบโครงการ - โครงการ (Activity Learning, Problem Learning และ Project Learning)
- พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยให้ชุมชน ประชาชนชุมชน และภูมิปัญญาเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้มากขึ้น โดยการปฏิบัติจริงมากกว่าการเรียนรู้ในหนังสือแบบเรียน

๕.๓ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

- จัดกิจกรรมเพื่อสังคม ในรูปแบบการให้ และการอาสาช่วยเหลือสังคม มีกิจกรรม

กลุ่ม/ทีม เคลื่อนไหวในชุมชน-หมู่บ้าน
 สาธารณะชุมชนของสังคมนั้นๆ

- ส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียนสู่สภาพแวดล้อมจริงให้เชื่อมโยงกัน สามารถเสริมการเรียนรู้ นำกรณีศึกษาสังคมเข้าห้องเรียน บูรณาการกิจกรรม เข้ากับการจัด การแก้ไข ปัญหาสังคม ชุมชนท้องถิ่น ลงมือปฏิบัติจริง ในชุมชน
- กิจกรรมจิตอาสา ปฏิบัติกิจกรรมนอกห้องเรียน รู้ชุมชน รู้สังคม รู้จักโลกจากการเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติ การเข้าค่าย การร่วมทำกิจกรรมทางสังคมกับชุมชน
- การนำหลักศาสนา มาฝึกปฏิบัติให้เกิดเป็นจริง

๕.๔ สื่อสนับสนุนการเรียนรู้

สถานการณ์ข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง, ข่าว เหตุการณ์จริง สื่อของจริง เรื่องจริง จากสื่อทุกประเภท, รายการปัญหาทำให้เกิดจากความ ต้องการของผู้เรียนกับผู้สอน, สื่อมัลติมีเดีย เทคโนโลยี ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแหล่งเรียนรู้ทางสังคม

๕.๕ การวัดประเมินผล

- วัดผลจากสภาพจริง การปฏิบัติจริง การใช้ชีวิตประจำวัน ประเมินผลตามสภาพจริง

๕.๖ สารและมาตรฐานการเรียนรู้

๑) ชั้นประถมศึกษาตอนต้น

- การรู้จักตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น ภูมิภาค และโลก มีความรู้เบื้องต้นในพื้นฐานด้านต่างๆ เช่น ศาสนา ศิลธรรม

จริยธรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์

- หน้าที่พลเมือง รู้จักหน้าที่ตนเอง ผู้อื่น เคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเอง และผู้อื่น รวมทั้งไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
- มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง รักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีวินัย ช่วยเหลือตนเองได้ ซื่อสัตย์ ยุติธรรม อดทนต่อความลำบากได้ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การรู้จักแบ่งปันให้อภัย ชิงกันและกัน ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา
- มีความรู้ ทักษะ และลักษณะชีวิตที่ดี ทักษะชีวิตของตนเองและสังคมเพื่อน ครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง และการปฏิบัติตนในโรงเรียน
- หลักการพึ่งพาตนเอง และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามหลักศาสนา บทบาทหน้าที่ของพลเมือง
- เรียนรู้วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน
- ศึกษาบทบาทหน้าที่ของพลเมืองต่อสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ศึกษาบุคคลตัวอย่าง ผู้ปกครอง ครู บุคคลตัวอย่างของชุมชน และการนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์
- ศึกษาประสบการณ์จากข่าว เหตุการณ์สำคัญ ข่าวประเภทต่างๆ ประโยชน์จากข่าว

๒) ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

- รู้เข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นพลเมือง มีความรู้ ทักษะ และลักษณะชีวิตที่ดี มีความสามัคคี ซื่อสัตย์ ขยันอดทน มีจิตสาธารณะ และความรับผิดชอบต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม
- ทักษะชีวิตในโรงเรียน ระหว่างห้องเรียน ระหว่างโรงเรียน สังคม ชุมชนที่เกี่ยวข้อง ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
- ศึกษาสิทธิหน้าที่ สิทธิมนุษยชน การปกครองระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมประชาธิปไตย ใช้กิจกรรมสอดแทรกเรื่องวิถีประชาธิปไตย มีความเข้าใจการเมืองระดับท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น
- แนวทางปฏิบัติตนเป็นพลเมือง ตามวิถีประชาธิปไตย ความคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับสิทธิพื้นฐาน การเคารพกติกา การเคารพความคิดเห็น สิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น
- เรียนรู้วัฒนธรรมในสังคมไทย (ครอบครัว-ท้องถิ่น) วัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตพอเพียง (ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน) และวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน
- ศึกษาสืบค้น และร่วมวิเคราะห์วิจารณ์ข่าวสารสาธารณะจากแหล่งข้อมูลต่างๆ อย่างหลากหลาย
- ศึกษาบุคคลตัวอย่างของสังคม ครู ผู้ปกครอง บุคคลในชุมชน สังคมไทย

- ศึกษาเรียนรู้แบบโครงการ จากการศึกษาปฏิบัติกิจกรรมจิตอาสา ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชนใกล้เคียง

๓) ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

- ศึกษาสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญของประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน ความเสมอภาค กฎหมายสิทธิชุมชน สิทธิมนุษยชน เคารพความหลากหลาย ค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตย วัฒนธรรมประชาธิปไตย
- มีจิตสาธารณะความเป็นพลเมือง การเป็นเจ้าของอำนาจ และมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองในกิจกรรมภาคพลเมือง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และความเป็นมิตรต่อประเทศเพื่อนบ้านของไทย
- มีความรู้ ทักษะ และลักษณะชีวิตที่ดี รู้กว้าง รู้ไกล เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อวางแผนอนาคต และสามารถประยุกต์การคิดในมิติต่างๆ ให้เข้าสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น
- ฝึกการแสดงออกในเรื่องหน้าที่ ความรับผิดชอบ การเข้าใจเรื่องสิทธิเสรีภาพของตนเอง และเสรีภาพของผู้อื่นให้เข้าเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง
- แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ศึกษาวิเคราะห์ข่าวสารสาธารณะ จากหลายๆ แหล่ง ข้อมูล การใช้เครื่องมือสื่อสาร และรู้ทันสื่อ

- มีจิตอาสา ความรับผิดชอบ การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจอย่างเหมาะสม เรียนรู้ปัญหาของชาติ โดยบูรณาการการทำงานกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ การร่วมด้านคอร์ปชั่น
- กล้าแสดงออกโดยการพูด เขียน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนหลากหลายกลุ่มได้ลงมือจิตอาสาทำงานกับคนต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม อนุรักษ์เรียนรู้วัฒนธรรมไทยเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชีย

๔) **ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย**

- เรียนรู้หลักกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ตามหลักสากล ทั้งที่เกี่ยวข้องกับตนเองบุคคลอื่น ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ กฎหมายสิทธิมนุษยชน อุดมการณ์ประชาธิปไตย ค่านิยมการปกครองประชาธิปไตย
 - เรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อวางแผนอนาคต รักษาสถาบันให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง สำนึกในความเป็นพลเมือง ยึดมั่นวิถีประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อสังคมให้สังคมและชาติ
 - ความรับผิดชอบต่อพลเมืองต่อสังคมระดับชาติ การมีส่วนร่วมในทางการเมือง การปกครอง และการใช้สิทธิการปกป้องสิทธิ การสร้างสิทธิชุมชนท้องถิ่น สังคมไทย การเป็นมิตรประเทศ
- กับประเทศเพื่อนบ้าน และนานาชาติอารยประเทศ
 - มีความสามารถ และทักษะในการคิดวิเคราะห์ การรู้จักคิด รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง
 - คิดวิเคราะห์ โดยใช้ข้อมูลข่าวสารกับหลักการตามกฎหมายและกติกาสากล
 - มีความสามารถในการค้นคว้าหาความรู้ และการเข้าถึงแหล่งความรู้ด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข่าวสารสาธารณะ วิเคราะห์บทบาทนักการเมือง ศึกษาข่าวสารปัญหาของชาติเข้าใจภัยทุจริตคอร์ปชั่นของประเทศ
 - มีภาวะผู้นำการสร้างศักยภาพของตน มีคุณลักษณะมุ่งประโยชน์ส่วนรวม รู้หลักธรรมาภิบาล บทบาทเครือข่ายด้านทุจริตคอร์ปชั่น การร่วมตรวจสอบความโปร่งใสของภาครัฐโดยประชาชน
 - เข้าถึงวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตพอเพียง วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น วัฒนธรรมประชาธิปไตย ของประเทศและของโลก เรียนรู้การเป็นมิตรประเทศกับประเทศเพื่อนบ้าน และความเป็นพลโลก
 - ปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้พลังงานทางเลือก ปัญหามลพิษ สิ่งแวดล้อมภัยพิบัติทางธรรมชาติจากประสบการณ์ของประเทศ
 - จัดการเรียนรู้ในรูปแบบโครงการ โครงการงานจากกิจกรรมงานสาธารณะประโยชน์

อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลการศึกษาของแนวโน้มหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

๑. การบริหารจัดการหลักสูตรพลเมืองศึกษาของหน่วยงานในระดับนโยบาย ภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕) เป็นแผนการจัดการเมืองศึกษาที่เป็นเอกสารหลักสูตร ที่มีความเป็นไปได้ในอนาคต ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านพลเมืองหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เขียนขึ้น จะนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เช่น การนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อเมื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สภาพัฒนาการเมือง และฝ่ายงานสร้างสำนึกพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า ฯลฯ ได้มีการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการวางแผน กำหนดเป็นนโยบายสร้างความเป็นพลเมืองในระดับชาติ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้พลเมืองศึกษา การพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษา การบริหารจัดการหลักสูตรพลเมืองศึกษา การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้พลเมืองศึกษา การพัฒนาสื่อเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมในการเรียนรู้พลเมืองศึกษา การศึกษาวิจัยด้านพลเมืองศึกษา เป็นต้น ที่มีความชัดเจนต่อเนื่อง และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. การพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียน จากการเปรียบเทียบข้อมูลวิเคราะห์ปัญหาพฤติกรรมและเยาวชนไทยในรอบ ๑๐ ปี คือ ข้อมูลปี

๒๕๓๔ – ๒๕๔๗ พบว่าปัญหายังคงอยู่และมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้นดังนี้ ด้านพฤติกรรมพลเมืองดี ได้แก่ ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ใช้สาธารณะประโยชน์ฟุ่มเฟือย บุกรุกทำลาย และไม่ช่วยรักษาสาธารณสมบัติ พฤติกรรมประชาธิปไตย ได้แก่ ขาดความสนใจในการใช้สิทธิของตนเอง และไม่เคารพสิทธิผู้อื่น และพฤติกรรมการเลี้ยงดู ได้แก่ บทบาทสมาชิกในครอบครัวไม่เหมาะสมก้าวร้าว การเลี้ยงดูไม่เหมาะสม เช่น ไม่เอาใจใส่ ละเลย ทอดทิ้ง และความเบี่ยงเบนทางเพศ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ : ทำดีเพื่อพ่อชิวิตพอเพียง, ๒๕๔๗) วิชาหน้าที่พลเมือง-ศีลธรรม ได้ปรับเปลี่ยนลดความสำคัญลงไป จึงทำให้การศึกษาของเรามีปัญหาผลผลิตของการศึกษาทำให้คนมีความรู้ ความฉลาดขึ้น แต่บกพร่องในเรื่องของศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ไม่มีสัมมาคารวะ ไม่มีระเบียบวินัย ไม่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่มีความละเอียดเกรงกลัวต่อบาป มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่เหมาะสม เป็นเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔ : ๘)

ในการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามทบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เตรียมการสู่หลักสูตรโรงเรียนมาตรฐานสากล จึงควรมีการสร้างภาพอนาคตพลเมืองศึกษา เพื่อพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสม และสอดคล้องกับความเป็นไปได้ภายใต้บริบทของสังคมไทย ให้บรรลุเป้าหมายของพลเมืองศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ แก่เยาวชนไทยในการเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการ

แก้ปัญหาให้มีความรู้ ค่านิยม ความตระหนัก เจตคติ ต่อการเป็นพลเมืองที่มีสำนึกในเกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีเสรีภาพ มีจิตสาธารณะ เป็นพลเมืองที่รวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำเพื่อส่วนรวม มุ่งพัฒนาทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ และทักษะทางภาษาด้านการสื่อสาร สันทัด และรู้เท่าทันสื่อ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของพลเมืองไทยและพลโลก ให้มีคุณภาพชีวิตที่สมดุลและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์

สำหรับงานวิจัย เรื่อง ภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๕) มีข้อค้นพบที่มีความแตกต่างจากงานวิจัยอื่นที่กล่าวมาแล้ว ดังต่อไปนี้

๑. งานวิจัยนี้ศึกษาภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านปรัชญาของหลักสูตร คุณลักษณะของผู้เรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร สารการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สื่อที่สนับสนุนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ครอบคลุมทุกระดับชั้น คือ ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ชั้นประถม ศึกษาปีที่ ๑ – ๓) ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ประถมศึกษาปีที่ ๔ – ๖) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ ๑ – ๓) และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ ๔ – ๖)

๒. งานวิจัยนี้มีการศึกษาถึง ๑) แนวโน้มสถานการณ์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรพลเมืองศึกษา ในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี นโยบายการศึกษาของรัฐบาล นโยบายด้านการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ๒) การบริหารจัดการหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๓) ผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างแนวโน้มสภาพ

การณ์สืบเนื่องของแนวโน้มหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า

๓. ภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาของงานวิจัยนี้ เขียนขึ้นตามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ และบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านพลเมืองศึกษาจากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนศึกษานิเทศก์ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านพลเมืองของภาครัฐ เอกชนและองค์กรอิสระ ในภาวะกระแสโลกาภิวัตน์นำการศึกษาก้าวสู่ศตวรรษที่ ๒๑ เมื่อพิจารณาจากปรัชญาหลักสูตรมุ่งสู่การศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีคุณภาพ มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา รู้หลักปฏิบัตินำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการศึกษามุ่งพัฒนาทักษะด้านภาษาการสื่อสาร สันทัด และรู้เท่าทันสื่อเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียนและพลโลก ซึ่งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย มีจิตสาธารณะ เคารพในศักดิ์ศรี และมีทักษะความคิดอย่างมีวิจารณญาณ เข้าใจความแตกต่างทางความคิดของมนุษย์ เสริมสร้างความเป็นพลเมืองโดยผ่านการหล่อหลอมทั้งในหลักสูตรการศึกษาและนอกหลักสูตรที่มีส่วนร่วมกับท้องถิ่น เน้นการปฏิบัติจริงด้วยทักษะความร่วมมือจากการสนับสนุนของเครือข่ายทุกภาคส่วนในสังคม เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อนตนเองและประเทศชาติ มีทักษะทางภาษา การสื่อสาร สันทัด รู้เท่าทันสื่อ เข้าใจความแตกต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ ให้สามารถเป็นพลโลกได้ในทุกที่ ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการศึกษาหลักสูตรพลเมืองศึกษาก้าวสู่การเสริมสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่มีสำนึกในเกียรติ ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นพลเมือง มีเสรีภาพ มีจิตสำนึกสาธารณะ เป็นพลเมืองที่รวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำเพื่อส่วนรวม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของพลเมืองไทยและ

พลโลก ให้มีคุณภาพชีวิตที่สมดุลและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์ของภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานระดับนโยบาย และหน่วยงานระดับปฏิบัติ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานระดับนโยบาย

๑.๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรกำหนดนโยบาย หรือแผนพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ให้มีความชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษา นำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคีรัฐ ภาคเอกชน วัด สถานประกอบการ และผู้ประกอบการ ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษา

๑.๒ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษา นำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย วางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษา ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียน วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความต้องการของท้องถิ่น

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานระดับปฏิบัติ

๒.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

๒.๑.๑ ควรมีการกำหนดนโยบาย ระบบการกำกับติดตาม และรายงานผล ในเรื่องการศึกษาเพื่อ

ความเป็นพลเมืองให้มีความชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

๒.๑.๒ ควรมีการพัฒนาเครือข่ายการศึกษา เพื่อความเป็นพลเมืองระดับท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานระดับนโยบาย เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และชุมชน

๒.๑.๓ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษานำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบาย วางแผน เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษา ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์จริงของท้องถิ่น ชุมชนในสังคม

๒.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒.๒.๑ ควรจัดทำสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้พลเมืองศึกษา ให้สอดคล้องกับสังคม ชุมชน คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียน วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความต้องการของท้องถิ่น

๒.๒.๒ ควรมีการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และผู้นำชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๒.๒.๓ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตร และการบริหารจัดการหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและชุมชน โดยใช้แนวคิดการบริหารแบบฐานโรงเรียน (School – Based Management)

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรมีการศึกษาผลปฏิกิริสัมพันธ์ระหว่างแนวโน้มสภาพการณ์สืบเนื่องตามกรอบแนวคิด ผลการ

สร้างวงล้ออนาคตในระดับที่สูงขึ้น เช่น สภาพการณ์สืบเนื่องในระดับที่สอง (Second - Level Consequences Trend) ระดับที่สาม (Third - Level Consequences Trend) เพื่อนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรและการบริหารจัดการหลักสูตรพลเมืองศึกษา

๓.๒ ควรมีการนำวิธีการทางสถิติ เช่น การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) การวิเคราะห์จัด

กลุ่ม (Cluster Analysis) เข้ามาประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้การจำแนกจัดกลุ่มแนวโน้มสภาพการณ์สืบเนื่องมีความเชื่อมั่นมากขึ้น

๓.๓ ควรมีการศึกษาวิจัยภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษา ในระดับการศึกษาอื่นๆ สำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาให้กับผู้เรียนในทุกระดับ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ๒๕๔๖. ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วีทีซี คอมมิวนิเคชั่น.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ๒๕๕๓. เอกสารรายงานการประชุม การพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างพลเมืองโลกในอนาคต. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษา. ๒๕๕๓. ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไทย. สืบค้นเมื่อ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓, จาก <http://www.manager.co.th>
- คณะกรรมการการศึกษา. ๒๕๕๐. แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง. ม.ป.ท. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. ๒๕๕๔. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์.
- คณะกรรมการการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ. ๒๕๔๗. ทำดีเพื่อพ่อชีวิตพอเพียง. วารสารสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. ๒๕๕๑. การวิจัยอนาคต. วารสารสมาคมการวิจัย. ๑๓(๒), ๙ - ๑๓.
- ชินภัทร ภูมิรัตน. ๒๕๕๓. รายงานการประชุม เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเพื่อการสร้างพลโลกในอนาคต. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. ๒๕๕๑. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง. ๒๕๕๓. โครงการพลเมืองวัยใสใส่ใจบ้านเมือง. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมหวัง พิริยานุวัฒน์ (๒๕๔๘, มีนาคม ๒๕). พลเมืองศึกษาของไทย. วารสารจุฬาลัมพันธ์. ๔๘ (๑๘).

ภาษาต่างประเทศ

Angell, V. Ann. 1991. Democratic Climates in Elementary Classrooms. A review of theory and research, *Theory and research in social education*. 22 (Summer 1991): 241 – 266.

Wallace, Joan Tessmer. 2002. *The impact of technology on the curriculum form 1986 to 2000 : A Delphi study of recognized authorities in the field of curriculum and instruction*. Retrieved December 07, 2002, from http://thailis.uni...net.th/DAO2_detail.nsp